

В. В. Нестеренко, студент групи ПЗП-20-3 (*ХНУРЕ, Харків*)

Л. І. Бадєєва, канд. іст. наук, доц. (*ХНУРЕ, Харків*) – науковий керівник

НАЦІОНАЛЬНЕ ВІДРОДЖЕННЯ ХІХ СТ.

Національне відродження – це процес пробудження національної свідомості народу, що не мав власної державності, процес створення нації. Для розуміння витоків українського національного руху надзвичайно важливим є те, що російський царизм наприкінці ХVІІІ ст. завдав удару одночасно і по правах українського дворянства, знищивши політичні свободи України, і по правах українських селян, у яких відібрали землю, а самих перетворили на кріпаків. Це призвело до зростання протидій цій політиці з боку національно свідомої частини українського суспільства, активізації українського національного відродження в усіх його формах, як політичних, так і культурних.

Мета статті – конкретизувати вплив «національно-культурного відродження» на літературу і культуру та проаналізувати роль мови в процесі державотворення.

Актуальність відображення національного відродження в літературі та культурі є дуже великою, адже саме через літературу і культуру ми дізнаємося про історію своєї країни. Актуальність теми дослідження ролі мови в процесі державотворення визначається тим, що роль рідної (української) мови як важливого чинника консолідації нації суттєво зростає в нових умовах розбудови української державності, вона стає опорою, що дасть змогу, на наш погляд, згуртувати українське суспільство для вирішення нагальних проблем сьогодення.

Дослідженням національного питання на різних етапах української історії займалися Ю. Бадзьо [1, с. 43–54], С. Д. Безклубенко [2], В. А. Бокань [3], В. Г. Сарбей [4], М. С. Тимошик [5], М. Ю. Козицький, О. В. Поліщук [6] та інші.

В українському культурно-національному житті брали участь багато видатних особистостей: істориків, народознавців, літераторів і художників. Однак серед них значна роль належить Т. Шевченку. Він є основоположником нової української літератури і родоначальником її революційно-демократичного напрямку. Саме в його творчості повно розвинулися ті начала, які стали провідними для передових українських письменників другої половини ХІХ – поч. ХХ ст. Т. Шевченко перший в українській літературі виступив як істинно народний поет, твори якого з усією повнотою відбили почуття й думки трудящих мас, їх віковічні визвольні прагнення.

Визначальне місце у спрямуванні українського руху від культурництва до націоналізму належить Тарасу Шевченку, який у «Кобзарі» (1840) та «Гайдамаках» (1841) оспівував славне минуле українського козацтва, «історичні подвиги українців, зображених як представники незалежної нації, брутално підкореної московськими та польськими гнобителями.

Шевченко створив не тільки засіб – мову, але й зміст послання – національну гордість, висловлену проникливими і незабутніми рядками» [8, с. 314–315].

Особливе місце в поезії Шевченка, на думку багатьох дослідників, посідає вірш «Як умру, то поховайте...» («Заповіт») – гімн боротьби за волю і братерство. «Заповіт» – це політичний маніфест, у якому виражено освячену віками боротьбу народу і мрію про нове, вільне суспільство. «Заповіт» як політичний заклик до визволення рідного краю від національного і соціального гніту – це звернення, заклик до народу «кайдани порвати», які царизм скував на тілі України:

«Вставайте,
Кайдани порвіте,
І вражою, злою кров'ю,
Волю окропіте ...».

Завдяки геніальному обдаруванню Тарас Шевченко здійснив творчий синтез української літературної мови з народно-розмовною мовою. Він підніс українську мову до рівня найрозвинутіших літературних мов світу. Шевченко добре усвідомлював потребу в єдиній загальнонаціональній українській мові на народній основі і її вагу в письменництві, тому усвідомлено творив. Завдяки цьому мова творів Тараса Григоровича стала наріжним каменем української мови.

Таким чином, протягом всього XIX століття з розгортанням боротьби українського народу за право мати свою державу, самостійно вирішувати свої проблеми формується національне відродження, у розвитку якого неабиякий внесок було зроблено Т. Г. Шевченком. Становлення національного питання визначає зрілість кожного народу. Незважаючи на те, що від середини XIX століття пройшло майже півтора століття частина компонентів поставленого національного питання залишається актуальною і до сьогодні.

Література

1. Бадзьо Ю. Національна ідея і національне питання – десять років невизначеності / Ю. Бадзьо // Підпільна нація. – Київ, 2003. – С. 43–54.
2. Безклубенко С. Д. Національна ідея в контексті «загальнолюдських цінностей» / С. Д. Безклубенко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.culturalstudies.in.ua/sekcija_pl_v4.php. – Заголовок з екрана.
3. Бокань В.А. Культура як фактор формування соціуму / В.А.Бокань // Збірник наукових праць інституту іноземних мов. – Київ: КІМ, 1994. – С. 41–43.
4. «Українське питання» в Російській імперії (кінець XIX – початок XX ст.): Колективна наукова монографія: У 3 ч. / [Відп. ред. докт. іст. наук, проф. В. Г. Сарбей]. – Київ: Інститут історії України НАН України, 1999. – Ч. 2. – 488 с.; – Ч. 1. – 203 с.; – Ч. 3. – 277 с.
5. Тимошик М. С. Українське питання / М. С. Тимошик. – Київ: Вид-во ім. Олени Теліги, 1997. – 218 с.
6. Козицький М. Ю. Національно-політична думка на Україні (кінець XIX – початок XX ст.) / М. Ю. Козицький, О. В. Поліщук // Наукові праці з питань політичної історії: Зб. наук. праць. – Київ: Либідь, 1992. – Вип. 172. – С. 3–14.
7. Лисяк-Рудницький І. Нариси з історії нової України / І. Лисяк-Рудницький. – Львів, Меморіал, 1991. – 101 с.
8. Магочій П.-Р. Історія України / П.-Р. Магочій. – Київ: Критика, 2007. – 640 с.